

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐

พ่อหมอทองสา เจริญตา

หมอยาสมุนไพรใจพระ

แห่งบ้านห้วยคล้อ ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๐

พ่อหมอทองสา เจริญตา

หมอยาสมุนไพร
แห่งบ้านห้วยคล้อ ตำบลผาน้ำย้อย
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชื่อเรื่อง : หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ พ่อหมอทองสา เจริญตา
 หมอยาชู้มใหญ่ ใจพระ แห่งบ้านห้วยคล้อ
 ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้เขียน : วิชัย โชควิวัฒน์
 สันติสุข โสภณสิริ

บรรณาธิการ

ปารณัฐ สุขสุทธิ

อรนุช มะลิลา

ที่ปรึกษา

วีรพงษ์ เกรียงสินยศ

เสาวณีย์ กุลสมบูรณ์

ประสานงาน

ศศิกากัญจน์ ทองประเสริฐ จรุงญ อุ๋นทอง

อรจิรา ทองสุกมาก สมัคร สมแวง

ภาพ

ณรงค์ศักดิ์ วิเศษบุญนนท์ วินิจฉัย เอี่ยมสุเมธ

สิริรักษ์ อารทรากร

ดำเนินการผลิต:

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

กองการแพทย์พื้นบ้านไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

มูลนิธิสุขภาพไทย

พิมพ์

สุภาภรณ์ บุญปก

สนับสนุนโดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

สารบัญ

๖

คำประกาศเกียรติคุณ

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐

พ่อหมอทองสา เจริญตา

๑๐

ประวัติหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

พ่อหมอทองสา เจริญตา

หมอยาชุ่มใหญ่ ใจพระ แห่งบ้านห้วยคล้อ

ตำบลพาน้ำย่อย อำเภอหนองพอก

จังหวัดร้อยเอ็ด

๒๒

นวัตกรรมภูมิปัญญา

๓๒

ภูมิปัญญาการประดิษฐ์ยา

๔๒

หลักเกณฑ์

และแนวทางการคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐

๔๔

คำสั่งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐

คำนำ

กิจกรรมสำคัญที่ทำให้องค์การอนามัยโลกมีบทบาทสูงเด่นเป็นที่ยอมรับของประเทศสมาชิกทั่วโลก และสามารถทำให้ประเทศต่างๆ ผลักดันงานที่มีคุณภาพการอย่างสูงต่อประชาชนทั่วโลก คือ มติที่จะร่วมกันบรรลุเป้าหมาย “สุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อ ๒๕๕๓” (Health For All By the Year ๒๐๐๐)

ในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายทางสังคมดังกล่าว คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องได้ประชุมพิจารณาถวีสัญญาสำคัญที่ต่อมารู้จักกันอย่างกว้างขวาง คือ การสาธารณสุขมูลฐาน และนโยบายสำคัญประการหนึ่งคือการกำหนดว่าจะต้องนำการแพทย์ดั้งเดิมของแต่ละประเทศและท้องถิ่นมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ด้วย เพราะลำพังการแพทย์แผนปัจจุบันย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้าได้ จากนโยบายดังกล่าว องค์การอนามัยโลกได้กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการจำนวนมากเพื่อรองรับ และแม้จะล่วงเลย พ.ศ. ๒๕๕๓ มาแล้ว องค์การอนามัยโลกก็ยังคงนโยบายดังกล่าวสืบมา ดังปรากฏว่าได้มี “ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘”

และในปี ๒๕๕๒ สมัชชาอนามัยโลกได้มีมติ ที่ ๖๒.๑๓ ให้ผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การอนามัยโลก พัฒนายุทธศาสตร์ฉบับนั้น และได้มีการดำเนินการจนได้เป็น “ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๖ ขององค์การอนามัยโลก” (WHO Traditional Medicine Strategy ๒๐๑๔-๒๐๒๓) ประกาศใช้เป็นเสมือนเข็มทิศ และอุปกรณ์ในการพัฒนางานการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

นำยินดีที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมงานกับองค์การอนามัยโลกอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานหลายเรื่องที่เป็นที่ยอมรับและชื่นชมจากนานาประเทศ งานด้านการแพทย์ดั้งเดิมก็เป็นงานหนึ่งที่มีความก้าวหน้าเป็นที่

ประจักษ์ ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมที่ส่งเสริมการยอมรับในการแพทย์ดั้งเดิมของ
ไทยคือการยกย่องประกาศเกียรติคุณของหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ซึ่ง
ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๔ ครั้งนี้นับเป็นครั้งที่ ๗ แล้ว

การคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติปีนี้ ดำเนินการคล้ายคลึงกับทุก
ปีที่ผ่านมา โดยมีคณะทำงานกำหนดหลักเกณฑ์และคัดเลือกอย่างเป็น
ระบบ นำยินดีที่กองการแพทย์พื้นบ้านไทย กรมการแพทย์แผนไทยและ
การแพทย์ทางเลือกได้ดำเนินการคัดเลือกแพทย์แผนไทยดีเด่นระดับเขต
มาเป็นอย่างดีที่ปีนี้เป็นปีที่สองแล้ว คณะกรรมการฯ จึงดำเนินการต่อ
ยอดโดยการนำบัญชีรายชื่อหมอไทยดีเด่นระดับเขตทั้ง ๑๒ เขต มาคัดเลือก
ขั้นแรก ได้หมอไทยดีเด่นระดับภาค ๔ ภาค จากนั้นคณะทำงานได้ลงพื้นที่
หาข้อมูลจากชุมชนและแพทย์แผนไทยดีเด่นทั้ง ๔ ภาค ก่อนตัดสินขั้น
สุดท้าย โดยคณะกรรมการมีฉันทมติ (Consensus) เลือกคุณพ่อหมอทอง
สา เจริญตา เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

ขอขอบคุณทุกท่านและทุกหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนี้
หวังว่างานนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิมของไทย ให้
เจริญวัฒนาสถาพร ก่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนบนผืนแผ่นดินไทย ยิ่งๆ
ขึ้นไป

นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์

ประธานกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

คำประกาศเกียรติคุณ

นมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

พ่อหอมทองสา เจริญตา

หมอยาชุมชนใหญ่ ใจพระ แห่งบ้านห้วยคล้อ

ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

คุณพ่อหอมทองสา เจริญตา เป็นชาวอีสานโดยกำเนิด เกิดและเติบโตที่อำเภอเสิงสาง ซึ่งเดิมอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดยโสธร ท่านเกิดเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ปัจจุบันอายุ ๘๐ ปี พำนักอยู่ ณ บ้านห้วยคล้อ ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

คุณพ่อหอมทองสา เป็นหมอพื้นบ้านที่แปลกกว่าหมอพื้นบ้านทั่วไป เพราะเป็นหมอโดยการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองมาตั้งแต่แรกเริ่ม เมื่อ ๕๖ ปีที่แล้ว จากความจำเป็นต้องหาทางเยียวยารักษาพี่น้องสาว ๒ คน ที่ล้มป่วย และไม่มีหนทางที่จะไปรับการรักษาจากที่ไหน

ย้อนไปสมัยเป็นเด็ก คุณพ่อหอมทองสาเรียนจบเพียงชั้นประถม ๔ จากโรงเรียนบ้านดงยาง อำเภอเสิงสาง หลังจากนั้นได้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ ๒ พรรษา จนอายุครบบวช จึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่ ๒ พรรษา ณ วัดดงยาง อำเภอเสิงสาง แม้จะมีความรู้พื้นฐานเพียงชั้น ป.๔ อยู่ในวัดชนบทห่างไกล แต่คุณพ่อหอมทองสา มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนระหว่างอยู่ในสมณเพศ จนสามารถอ่าน-เขียนอักษรธรรมอีสาน และอักษรไทยน้อยได้จนชำนาญ และนำยินดีที่แม่จะลาสิกขาออกไปช่วยบิดามารดาทำไร่ทำนา แต่ความรู้ที่ร่ำเรียนมามีได้ลืมนั่นหายไป เมื่อพี่น้องสาว ๒ คนล้มป่วยและไม่มีโอกาสได้รับการรักษา คุณพ่อหอมทองสานึกถึง ก้อมยาใบลานบนหิ้งพระที่บ้าน จึงได้ไปหยิบตำราผูกใหญ่ซึ่งเป็น

ทรัพย์สินมรดกของบรรพบุรุษมาเปิดอ่าน

วันนั้นเป็นวันพระใหญ่ขึ้น ๑๕ ค่ำ นำประหลาดที่คุณพ่อทองสาสามารถอ่านอักษรธรรมในใบลานได้อย่างคล่องแคล่ว จึงได้ตั้งจิตอธิษฐาน ยกชั้นครูด้วยตนเอง ประยูตามตำราขึ้นรักษาไข้ของน้องสาวจนหาย ทำให้คุณพ่อทองสาต้องศึกษาดำรงจากใบลานนั้นจนความรู้เพิ่มพูน เมื่อมีคนไข้มาขอพึ่งพาคุณพ่อทองสานอกจากใช้ความรู้ที่ศึกษาจากตำรา ประกอบกับความเอาใจใส่และความเมตตากรุณาช่วยเหลือแก้ไขเยียวยาให้คนป่วยไข้ได้มากรายขึ้นจนชื่อเสียงเลื่องลือไปไกล คนไข้จึงมีมามากมายจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ยโสธร มุกดาหาร ร้อยเอ็ดและใกล้เคียง

ความรู้จากตำรา และประสบการณ์จากการดูแลรักษาคนเจ็บคนไข้ของคุณพ่อทองสา เพิ่มพูนความรู้และสะสมสมุนไพร ทั้งพืชสัตว์ สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุ กว่า ๕๐๐ ชนิด ได้มาจากจากละแวกบ้าน และในป่าผาน้ำน้อยย้อยป่าสงวนแห่งชาติภูค้ำบและป่าสงวนแห่งชาติภูแดงแซง คุณพ่อทองสามียาหอใหญ่ๆ ทำให้ชาวบ้านขนานนามท่านว่า “หมอทองสา หมอยาชุมใหญ่” คุณพ่อทองสานิยมทำเป็น “ยาฝน” หรือ “ยาชุม” เพราะเห็นว่า “ยาฝนนี้ดี ทำง่ายและรวดเร็ว”

แม้ในปัจจุบันบริการการแพทย์และสาธารณสุขจะเจริญขึ้นมาก และกระจายไปถึงชนบทห่างไกล แต่คุณพ่อทองสาก็ยังเป็นที่พักของคนที่จำนวนมาก โดยเฉพาะในโรคเรื้อรังที่หายยากเช่นอัมพฤกษ์-อัมพาต

นอกจากการช่วยเหลือเยียวยาคนเจ็บคนไข้แล้ว คุณพ่อทองสายังอุทิศตนถ่ายทอดความรู้แก่ลูกศิษย์ และนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และยังได้เรียบเรียงตำรับตำราไว้หลายเล่ม

คุณพ่อทองสาได้รับการยอมรับจากทางราชการ โดยคณะกรรมการวิชาชีพแพทย์แผนไทย มอบใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ สาขาแพทย์แผนไทย ประเภทเวชกรรมไทยให้แก่ท่านเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ท่านได้รับยกย่องให้เป็น “ปราชญ์ชาวบ้านด้านยาสมุนไพรพื้นบ้าน” จากองค์การบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้รับเกียรติบัตรเป็นหมอพื้นบ้านดีเด่นจังหวัดร้อยเอ็ด จากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ปี ๒๕๕๘ ได้รับเกียรติบัตรยกย่องเป็น ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ประจำปี ๒๕๕๘ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปี ๒๕๕๙-๒๕๖๐ ได้รับยกย่องเป็นหมอไทยดีเด่น เขตบริการสุขภาพที่ ๗ ของกระทรวงสาธารณสุข และในปีนี้

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ได้พิจารณาแล้วมีมติเอกฉันท์คัดเลือกและประกาศเกียรติคุณคุณพ่อทองสา เจริญตาเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

กระเทียม

แก้วฝอย

ขมิ้น

ขมิ้น

ขมิ้น

ประวัติ
หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๐

ประวัติชีวิต พ่อทองสา เจริญตา

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

เกิดเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ปัจจุบันอายุ ๘๐ ปี อยู่บ้านห้วยค้อ เลขที่ ๒๔/๔ ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

บิดามารดาชื่อคุณพ่อแดนและคุณแม่แก้ว เจริญตา มีพี่น้อง ๖ คน เป็นบุตร คนหัวปี ภรรยาชื่อนางสุพรรณ เจริญตา (นามสกุลเดิม เมืองรักษ์) มีบุตรธิดา จำนวน ๙ คน เสียชีวิต ๑ คน

จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านดงยาง อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร (เดิมเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี) มีอาชีพทำนาและกสิกรรมที่บ้าน

เกียรติภูมิและรางวัลที่ได้รับ

- ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้รับใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะสาขาแพทย์แผนไทย ประเภทเวชกรรมไทย จากคณะกรรมการวิชาชีพแพทย์แผนไทย พท.ว. ๑๙๐๓๒
- ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้รับเกียรติบัตรยกย่องให้เป็น “ปราชญ์ชาวบ้านด้านยาสมุนไพรพื้นบ้าน” จากองค์การบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
- ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้รับเกียรติบัตร “หมอพื้นบ้านดีเด่น จังหวัดร้อยเอ็ด” จากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
- ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้รับเกียรติยกย่องเป็น “หมอไทยดีเด่นระดับจังหวัด ในเขตบริการสุขภาพที่ ๗” ปี พ.ศ. ๒๕๕๘
- ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้รับเกียรติบัตรยกย่องเป็น “ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมประจำปี ๒๕๕๘ สาขาการแพทย์แผนไทย” จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้รับเกียรติยกย่องเป็นหมอไทยดีเด่นระดับเขต เขตบริการสุขภาพที่ ๗ ปี พ.ศ. ๒๕๕๙
- ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับเกียรติยกย่องเป็นหมอไทยดีเด่นระดับเขต เขตบริการสุขภาพที่ ๗ และจังหวัดส่งเข้ารับคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ในงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

พ่อหมอทองสา เจริญตา

หมอยาชุมใหญ่ ใจพระ

แห่งบ้านห้วยคล้อ ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

พ่อทองสา เจริญตามีบทบาทในการดูแลรักษาโรค บรรเทาอาการเจ็บป่วยและเป็นที่ยึดทางจิตใจภายในชุมชน ที่ห่างไกลความเจริญด้วยศาสตร์ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านอีสานตั้งแต่อายุ ๒๔ ปี นับเป็นเวลา ๕๖ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้รับใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทยประเภทเวชกรรมไทย (ค) ใบอนุญาตเลขที่ พท.ว. ๑๙๐๓๒ จากคณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย

การสืบทอดมรดกภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน จากก้อมยาใบลาน

หลังเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แล้วได้บรรพชาเป็นสามเณร ๒ พรรษา และอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ๒ พรรษา ณ วัดดงยาง อำเภอเลิงนกทา ระหว่างอยู่ในสมณเพศได้ศึกษาเล่าเรียนจนสามารถอ่านเขียนอักษรธรรมอีสานและอักษรไทยน้อยได้ชำนาญ ก่อนลาสิกขาออกมาช่วยเหลือบิดามารดา ดูแลครอบครัวและทำไร่ทำนา

จุดเริ่มต้นแรงบันดาลใจที่ทำให้พ่อทองสาสนใจศึกษาศาสตร์หมอพื้นบ้านอย่างเอาจริงเอาจังก็เนื่องมาจากความเจ็บป่วยของน้องสาว ๒ คน คือนางทองสีและนางทองสวย ซึ่งล้มป่วยพร้อมกันด้วยโรคไข้ชนิดหนึ่ง แต่เนื่องจากอยู่ในถิ่นกันดารห่างไกลไม่มีโรงพยาบาลในเวลานั้น ทำให้พ่อทองสานึกถึงก้อมยาโบราณบนหิ้งพระที่บ้าน

วันหนึ่ง ตรงกับวันพระใหญ่ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันอังคาร ขณะอายุ ๒๔ ปี หม่อมทองสาได้ไปหยิบหนังสือก้อมยาโบราณผูกใหญ่ของบรรพบุรุษจากหิ้งพระมาพิจารณา ดูได้พบว่าตนเองสามารถอ่านอักขรธรรมในโบราณได้ อย่างคล่องแคล่ว เพราะเคยได้ศึกษามาแล้วตอนบวชเรียน จากนั้นจึงได้อธิษฐานยกชั้นครุฑด้วยตนเอง ท่านได้ใช้ตำรับยาที่อยู่ในคัมภีร์โบราณนั้น มาปรุงเป็นยารักษาอาการเจ็บป่วยของน้องสาวทั้ง ๒ คนจนหายขาด นับแต่นั้นเป็นต้นมา หม่อมทองสาก็ได้เชื่อว่าเป็นหมอรักษาโรคอย่างเต็มตัว ท่านได้ถอดความตำรับยาในคัมภีร์โบราณของบรรพบุรุษเป็นภาษาถิ่น ปัจจุบันที่อ่านเข้าใจง่ายและทำการศึกษาค้นคว้าตำรับตำรายาต่างๆ เพิ่มขึ้นขึ้นตามลำดับ จนมีความรู้ความชำนาญในวิถีหมอพื้นบ้านอีสาน

ผลจากการรักษาคนไข้ตามชายแดนรอยต่อ ๔ จังหวัด (ได้แก่ กากะสีนรุ้ง ยโสธร มุกดาหาร ร้อยเอ็ด) ด้วยจิตเมตตา ไม่เลือกชั้นวรรณะ และไม่เรียกค่าตอบแทน ทำให้พ่อทองสาได้รับความเคารพศรัทธาจากผู้คนมากมาย ทั้งใกล้ไกลหลังไหลมารับการรักษา ด้วยวิธีการรักษาและการใช้ตัวยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านอีสานท่านนี้ ได้รับการขนานนามว่า “หมอทองสา หมอยาชุมใหญ่” ตามภาพลักษณ์ของท่านที่มีห่อยาขนาดใหญ่มาก ๓ ห่อ บรรจุเภสัชวัตถุ ๓ ประเภทเอาไว้ข้างกายเสมอ ได้แก่ เครื่องยากลุ่มพืชวัตถุ สัตว์วัตถุและธาตุวัตถุ มีจำนวนมากกว่า ๕๐๐ ชนิด โดยเฉพาะตัวยาที่เป็นพืชวัตถุ ส่วนใหญ่ก็เป็นสมุนไพรที่หาได้ในป่าผาน้ำย่อย ป่าสงวนแห่งชาติภูค้ำบกและป่าสงวนแห่งชาติภูแดงแขงในละแวกบ้านนั่นเอง โดยเฉพาะวิธีการทำยาส่วนใหญ่เป็นลักษณะ “ยาฝน” หรือ “ยาชุม” ที่พ่อทองสานิยมว่า “ยาฝนนี้ดี ทำง่ายและได้ผลเร็ว”

ตัวอย่างโรคที่ชำนาญและตำรับยาที่ใช้บ่อย

พ่อหมอทองสา เจริญตา มีความรู้ความชำนาญในการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วยทั่วไปได้หลายโรค จนสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ในยามเจ็บป่วย อย่างไรก็ตาม โรคที่ท่านมีความชำนาญในการรักษาโดยเฉพาะ ได้แก่ “หล่อย” (เป็นภาษาอีสาน หมายถึง โรคอัมพฤกษ์ อัมพาต) โรคเกี่ยวกับโลหิตสตรีและมดลูก โรคมืดขาว (ระดูขาว) โรคเลือด ไข้หมากรัก (ไข้ช่วงเปลี่ยนฤดู จากฤดูหนาวเข้าสู่ฤดูร้อน) ไข้ตาเหลือง ไข้ออกตุ่ม โรคไข้ต่างๆ โรคลมวิงเวียน โรคกระเพาะ โรคตับ โรคไต งามั่ว อีสุกอีใส แผลง สัตว์กัดต่อย แผลฝีเรื้อรัง รวมทั้งโรคปัจจุบันบางอย่าง เช่น ไข้ซีก ภูมิแพ้

เฉียบพลัน อาหารเป็นพิษ แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ผื่นแพ้จากการสัมผัส
สิ่งต่างๆ เป็นต้น รวมถึงท่านเป็นหมอจอตูก (ต่อกระดูก) ด้วย

นอกจากมีความชำนาญในการรักษาโรคพื้นบ้านต่างๆ แล้ว พ่อหมอ
ทองสาทำคลอดลูกของตัวเองทุกคน ด้วยภูมิปัญญาผดุงครรภ์พื้นบ้านที่
ได้รับการสืบทอดจากหมอต้าแยพื้นบ้านผู้ชาย ซึ่งพ่อหมอทองสาได้เรียน
ในสมัยที่ยังไม่มีโรงพยาบาลพ่อหมอทองสาเล่าถึงวิธีการทำคลอดให้ผู้หญิง
ในชุมชน ท่านมีความรู้ในการดูแลผู้หญิงตั้งครรภ์ และแม่หลังคลอดให้มี
น้ำนมและสุขภาพอย่างดี นับว่าพ่อหมอทองสาเป็นหมอต้าแยที่มีความ
ชำนาญมากท่านหนึ่ง

พ่อหมอทองสา ได้สร้างห้องอบสมุนไพร ที่ออกแบบทำขึ้นมาเป็น
พิเศษด้วยตนเอง ให้กลมกลืนกับพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด รวมทั้งยาต้ม
สมุนไพร ไว้คอยบริการผู้เจ็บป่วย โดยไม่คิดมูลค่า

พิธีกรรมปลงคาย

หลังจากรักษาผู้ป่วยจนหายแล้ว พ่อทองสาจะไม่เรียกเก็บค่ารักษา
แล้วแต่ผู้ป่วยจะให้ตามกำลังทรัพย์ แต่ต้องทำพิธีปลงคาย คือพิธีเสร็จการ
รักษาเมื่อผู้ป่วยหายดีแล้ว ประกอบด้วยผ้าชิ้น ๑ ผืน ผ้าแพรขาว ๑ ผืน
เหล้าก๊อง (เหล้าขาว) ๑ ขวด ไช้ต้ม ๑ ฟอง กรวยใบตอง ๔ อัน เทียน
๑ คู่ ชันซ์ (ดอกไม้) ๕ และเงิน ๖ บาท พิธีปลงคายแสดงถึงการรักษา
ที่ได้รับผลดีจนหายจากความเจ็บป่วย

วิธีการเป็นหมอพื้นบ้าน

วิถีหมอพื้นบ้านของพ่อทองสา มีความศรัทธาในครรลองของพุทธศาสนาพื้นบ้าน จากพื้นเพครอบครัวชาวนาชนบทห่างไกลสมัยนั้นที่อาศัยความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในการดำรงชีพ ประกอบกับการอบรมบ่มเพาะจากบิดามารดาผู้มีจิตเมตตาและปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ได้บ่มเพาะให้หมอทองสา เจริญตา ได้เติบโตและซึมซับเอาแนวคิดและยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเรื่อยมา

ท่านได้ทำบุญใหญ่ด้วยการเป็นตัวตั้งตัวตีกับพระอาจารย์ทองสุขซึ่งปัจจุบันนี้เป็นเจ้าอาวาสบ้านห้วยโนน อำเภอดงขี้เหล็ก ในการสร้างวัดถ่านกลอยในบ้านห้วยคล้อ เพื่อเป็นสถานที่ทำบุญถือศีลฟังธรรม ตัวท่านเองได้ฉลองศรัทธาด้วยการอุปสมบทที่วัดนี้อีกครั้งเวลา ๑๒ เดือน หลังจากนั้นพ่อทองสาไปถือศีลที่วัดทุกวันพระ

นับจากหมอทองสา ได้ยกขันครูเพื่อรับเอาวิชาความรู้ ตามพิธีกรรมที่ระบุไว้ในเอกสารใบลานโบราณมรดกแห่งปัญญา นั้น หมอทองสา ก็ได้ถือเอาแนวปฏิบัติตามวิธีปฏิบัติที่ระบุในเอกสารนั้นอย่างเคร่งครัด ทั้งวิธีการเก็บยา ให้ถูกต้อง ได้ฤทธิ์คงฤทธิ์ทางเภสัชโอสถให้ครบถ้วน วางข้อชะล่าหรือข้อห้ามในการถือปฏิบัติ อย่างเคร่งครัด ดังนั้นพ่อหมอทองสาจะเก็บยาเฉพาะวันอังคาร และมีคาถากำกับในการเก็บยาทุกครั้ง ห้ามรับประทานทุกอย่างทั้งอาหารเครื่องดื่มในงานศพ หากจะรับประทานจริงๆ จะต้องหลังจากเคลีอนศพ ออกจากบ้านไปแล้ว ในขณะที่ยังตั้งศพอยู่ในบ้านห้ามรับประทานอะไรเด็ดขาด ห้ามลอดราวตากสิ่งของ

รื้อหากจำเป็นถ้าจะลดต้องโยนของบางอย่างข้ามไปก่อน

วิธีการพิจารณาคนไข้ที่มารับการรักษาเป็นประจำ ได้แก่ โรคเลือด ประจำเดือนมาไม่ปกติ โรคไข้ อากาเรซิก ไข้หามกไม้ ไข่ออกตุ่ม โรคกระดูก โรคท้อง โรคไข้ต่างๆ โรคซาง โรคเส้นโรคเอ็น และโรคมะเร็ง เป็นต้น มีการถ่ายทอดให้กับนิสิต นักศึกษา และลูกศิษย์ที่สนใจ และได้เรียบเรียงตำรายา ทั้งจากเอกสารโบราณความรู้ที่ได้จากประสบการณ์และเรียนรู้เพิ่มเติมและเรียบเรียงขึ้นใหม่เป็นหนังสือประเภทต่างๆ ทั้งตำรายา คาถา อาคม ฤกษ์ ยาม พิธีกรรม ธรรมเนียมปฏิบัติ บทสวดรชวัญ การแต่งแก้เสียเคราะห์ต่างๆ

การสร้างสรรค์และการเผยแพร่ผลงาน

เมื่อตระหนักว่าตัวท่านเองได้รับมรดกภูมิปัญญาจากหนังสือโบราณโบราณแล้ว พ่อหมอทองสา เจริญตา ได้ปวารณาอุทิศตนถ่ายทอดความรู้ให้กับนิสิต นักศึกษา และลูกศิษย์ที่สนใจ และได้เรียบเรียงตำรายาทั้งจากเอกสารโบราณ และความรู้ที่ได้จากประสบการณ์และเรียนรู้เพิ่มเติมแล้วเรียบเรียงขึ้นใหม่และบันทึกเป็นหนังสือประเภทต่างๆ ทั้งตำรายา คาถา อาคม บทสวดรชวัญ แต่งแก้ เสียเคราะห์เสียวาง เป็นต้น

หมอทองสาจึงเผยแพร่เป็นวิทยาทานแก่มหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นต้น ทั้งการถ่ายทอดตำรายา การบำบัดรักษาผู้ป่วยจาก

โรคและอาการต่างๆ ที่ปรากฏในตำรายา ในใบลาน ตามโบราณวิธี และจากประสบการณ์ที่สั่งสมมา ทุกวันนี้แม่ในวัย ๘๐ พ่อทองสายังขึ้นเขาเข้าป่าศึกษาสมุนไพรและเครื่องยารักษาโรคประเภทต่างๆ จากธรรมชาติจากป่าอันอุดมด้วยสมุนไพรบริเวณ วัดผาน้ำน้อยและอาณานิคมป่าชุมชนใกล้เคียง

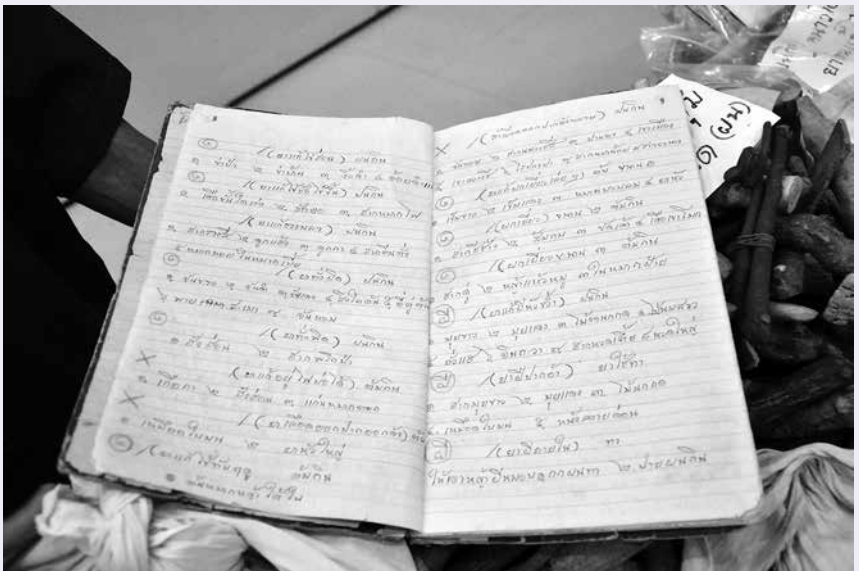
นอกจากนี้ยังได้รับเชิญให้เป็นตัวแทนของหมอพื้นบ้านจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับหมอยาพื้นบ้านและจัดแสดงเกี่ยวกับนิทรรศการหมอยาพื้นบ้านและภูมิปัญญาพื้นบ้านตามหน่วยงานและสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

นอกจากท่านถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่นางสุพรรณ ภรรยา นายบุญสงฆ์ เจริญตา และนายชานนท์ พลพันธ์ บุตรเขยซึ่งเป็นผู้คอยช่วยเหลืองานอย่างใกล้ชิดแล้ว พ่อหมอทองสาก็ยังมีลูกศิษย์ที่กำลังเรียนรู้และรับถ่ายทอดภูมิปัญญาการรักษาแบบพื้นบ้านคือ นายได้คิด ดาววงษา ชาวร้อยเอ็ด ที่มาเรียนรู้อยู่ช่วยงานและยังมีอีกหลายคนที่เรียนรู้แล้วกลับไปทำเอง ขณะนี้มีเจ้าหน้าที่มาศึกษาภูมิปัญญาได้แก่ ทีมงานแพทย์แผนไทยโรงพยาบาลหนองพอก ได้แก่ นายสิทธิโชค ประสาร นางชลนตร ประเสริฐสังข์ นางพิชชา พลเยี่ยม และนางวิมลรัตน์ เสนารัตน์ ทันตภิบาลและแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลธวัชบุรี

คติธรรมประจำชีวิต

คุณธรรมข้อหนึ่งที่หมอยาชุมใหญ่ ใจพระ ยึดถือเสมอมา เปรียบเสมือน ศีลของผู้ที่จะเป็นหมอ ที่จะขาดเสียไม่ได้โดยเด็ดขาด คือ ห้ามพูดโกหก โดยหมอยาชุมใหญ่พูดอยู่เสมอว่า “ผู้เป็นหมอห้ามโต (ตัว หรือ โกหก) เตื่อ... ลูกหลานอ้อย... ให้เจ้าเว้าแต่ความสัตย์ ถือแต่ความจริง ...คั้นเจ้าโตหยูกยาแนวที่ไต่เขาไปมันลื่นไต่หน้า (ก็จะป็นยาที่หลอกลวงด้วย) เอาไปปัว (รักษา) ไผมันกะบ่เซาดอก (ไม่หาย)”

นวัตกรรมการรักษา

“

งานของคนเป็นหมอคืองานช่วยเหลือคน เป็น
งานบุญงานกุศลที่ใหญ่หลวง
เป็นงานของพระโพธิสัตว์ เพราะว่า
คนเป็นหมอคือคนที่จะพาคนพ้นทุกข์
ให้หายจากทุกขเวทนา ให้คน
มีกายมีใจที่แข็งแรง เพื่อเป็นต้นทุน
ในการเดินทางข้ามวัฏฏะสงสาร
เข้าสู่พระนิพพานในกาลเบื้องหน้า น้อยคน
นักที่จะได้เกิดมาเป็นหมอ
ให้เจ้าภูมิใจและยึดมั่นในคุณงามความดี
เป็นคนมีศีลมีธรรม และ
อย่าเฝ้าบาปเด้อ ลูกหลานเอ๋ย”

”

โรคห่อย

“โรคห่อย” เป็นโรคอ่อนแรง ไม่มีแรง ถ้ายังสามารถขยับแขนขาลุกนั่งเดินได้ แม้มไม่ปกติ เรียกว่า “อัมพฤกษ์” แต่ถ้าไม่สามารถขยับอวัยวะแขนขาตัวเอง หรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เรียกว่า “อัมพาต” ท่านกล่าวถึงสาเหตุของโรคห่อยตามแนวคิดของหมอพื้นบ้านว่าเกิดจาก ๒ ประการคือ

- เลือดลมไม่ดี ไหลเวียนไม่ทั่วร่างกาย เทียบได้กับเส้นเลือดในสมองตีบหรือความดันโลหิตสูง
- ผิดกรรม (สตรีหลังคลอดกินของแสลง) หรือผิดกระบวน (กินของผิดสำแดง) ขะลำ (ทำผิดต่อจารีตประเพณีหรือข้อห้ามต่างๆ รวมทั้งกินของต้องห้ามด้วย)

ยาที่ใช้รักษาโรคห่อย

ยาที่ใช้มี ๔ ประเภท คือ (๑) ยาสมุนไพรรักษาสำหรับกิน ได้แก่ ยาฝนและยาต้ม (๒) ยาตั้งหรือยาประคบสมุนไพรร (๓) ยาอบสมุนไพรร และ (๔) ยาอาบสมุนไพรร

ยากินมี ๓ ตำรับ คือ ยาแก้เลือด (ยาฝน) ยาแก้ลิ้นกระด้างคางแข็ง (ยาฝน) และยาแก้ห่อยหรือแก้อาการอ่อนแรง (ยาต้ม)

การรักษาผู้ป่วยโรคห่อยใน ๓ กรณี

กรณีที่ ๑ ผู้ป่วยห่อย แต่ยังสามารถพูดคุยได้ ลิ้นไม่กระด้าง คางไม่แข็ง ขยับขากรรไกรได้ หมอจะวางยาเลือด (ยาฝน) และยาแก้ห่อย (ยาต้ม)

กรณีที่ ๒ ผู้ป่วยห่อย แต่ไม่สามารถพูดคุยได้ ลิ้นกระด้าง คางแข็ง ขยับขากรรไกรไม่ได้ หมอจะวางยาเลือด (ยาฝน) ยาแก้ห่อย (ยาต้ม) และยาแก้คางแข็ง(ยาฝน)

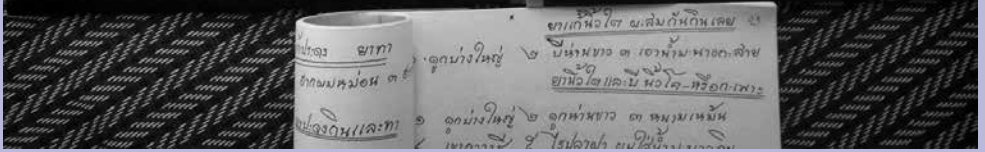
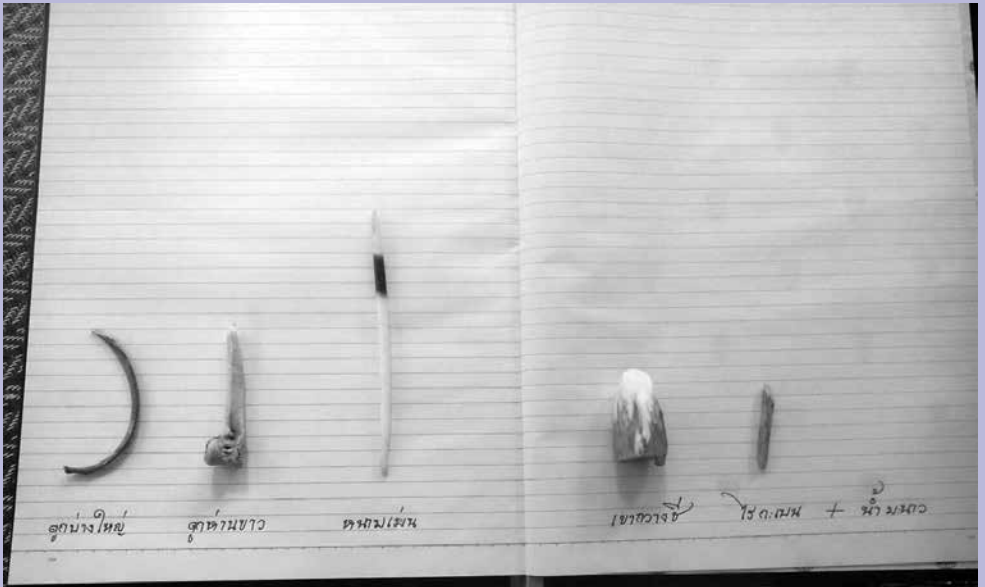
กรณีที่ ๓ ผู้ป่วยห่อยหลังจากคลอดบุตร หมอจะวางยาตามกรณีที่ ๑ และกรณีที่ ๒ แต่จะวางยาแก้ผิดกระบูน (แก้กินของผิด) เพิ่มเติมตามอาการ

นอกจากนี้ ในการรักษาโรคห่อยทั้ง ๓ กรณีจะใช้วิธีการฝนยากิน ต้มยากิน ร่วมกับการใช้ยาตั้ง (ยาประคบ) ยาอบสมุนไพรร และยาอาบสมุนไพรร ด้วย ขึ้นอยู่กับอาการของผู้ป่วยแต่ละราย

การรักษาผู้ป่วย

ตำรับยาแก้ช้ำ ไตพิการ

ตำรับยานี้หายาก มีราคาหม้อละพันเลยทีเดียว เป็นตำรับที่ นำเครื่องยาทั้งหมดแช่น้ำประมาณ ๓๐ นาที ก่อนนำไปต้มเพื่อบำบัดอาหาร ปัสสาวะ แสบขัด ปวดหลัง เป็นนิ่วไต อ่อนเพลีย ใช้หนาวสั้น โดยนำน้ำที่ผ่านการแช่ของตัวยาทั้งหมดรวมกันแล้วนำไปต้ม มากน้อยตามอาการที่ปรากฏ ซึ่งเป็นตำรับยาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและมีประสิทธิภาพในการรักษาโรคอย่างยิ่ง

ตัวยาประกอบด้วย

๑. ดูกบ่างใหญ่
๒. ดูกहांขาว
๓. หนามเม่น
๔. เขากวางซี
๕. ไร่ปลาผา หรือ ไร่กระเบน
ฝนกับน้ำมะนาวที่คั้นและกรอง

การกิน

รับประทานวันละ ๒ ช้อน เข้า ๑ ช้อน-แฉง (เย็น) ๑ ช้อน

หมายเหตุ ใช้ น้ำจากผลมะนาวผลเล็กที่ใช้ทำอาหาร
(จะได้ผลดีกว่ามะนาวผลใหญ่)

ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์ยา

“

พญา

คุณค่าแห่งสมุนไพรรักษาและภูมิปัญญาไทย

พี่น้องเอ๋ย...ให้พากันรักษาไว้...

ภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่

คุณปู่ย่าเป็นฝากไว้...ไปหน้าให้จื่อเอา

ตั้งแต่ก็ดงป่ายังมีหลาย...

คนได้ทำลายถางบ่ยังมีเหลือค้าง

บ่มีทางสิหาได้...สมุนไพรรักษาเก่า

เพราะคนเฮาสู้มีนี่...ถางถ่มหมุ่นมี

อันของดีแต่คราวปู่...มีคุณอันล้ำค่า

หาสิมาสู้ไว้...ไปหน้ากะบ่มี

ของดีๆ แต่มูลเค้า...อีสานเฮาเลยสูญค่า

ให้ลูกหลานรักษาและปลูกไว้

ไปหน้าสิอยู่เย็น...พี่น้องเอ๋ย...พี่น้องเอ๋ย

”

ขี้เหล็ก
ขี้เหล็ก แกะเลอดมหลาย
ขี้เหล็ก รวมกัน (หนักหน)

ยาบำรุงเลือดต่างๆ

๑. รากกระจาย
๒. สะค้าน
๓. นางแสง (โลดทะนงแดง)
๔. ตะไค้ตัน (ตะไคร้ตัน)
๕. แสนปลากั้ง
๖. ยาหัวใหญ่

ยาแก้เลือด ตกข้าดำเขียว ฝนกิน เช่น ตกรถหรืออะไรต่างๆ ผ่าย
สะท้อนเลือดในร่างกายต่างๆ

วิธีกิน ฝนใส่น้ำเปล่ากิน หรือเหล้าขาว กินแทนน้ำเลย

ข้อห้าม ห้ามกินหอยและปู

หมายเหตุ ฮาก(ราก)นางแสงอย่าฝนมาก จะทำให้อาเจียน

ยาน้ำนมหวานดี

๑. ช้างน้ำ

๒. นมสาว

๓. นมวัว

๔. รากน้ำแย้

วิธีกิน เช้า เทียง เย็น ต้มกินครั้งละ ๑ ถ้วย

ข้อห้าม ห้ามกินของผิดน้ำนมจะหายไป ของทะเล เต้า ปลา กุ้ง ผักสะอิม (ชะอม) เลือดไม่เหมือนกันต่างคนต่างผิดให้ระวังเอา

๓

ยาสัก แก้วพิษต่างๆ

มีองค์ประกอบ คือ รากไม้ชนิดต่างๆ ดังนี้ ได้แก่ ชายเดน สมัด
เครือกล้วยน้อย ก้อมก้อยยอดขอน (ผักหวานนก) ส่องฟ้า ว่านแก้วพิษ
พะยามีฤทธิ์ (ต้นมะตุ้มกาแดง)

วิธีทำยา เอารากไม้ทั้งหมดมาดองกับน้ำมะนาวสดบรรจุใส่กระปุก
ไว้ ๑ เดือน จากนั้นเอาน้ำยาดองมะนาวออกมาใส่ขวด แล้วเอาดีงูเหลือม
ใส่ในน้ำยา

วิธีรักษา เอาน้ำยาดองที่ได้มาทาบริเวณที่ถูกพิษ เอาเข็มสำเร็จรูป
ที่ฆ่าเชื้อแล้ว มาสักเป็นวงรอบล้อมแผล เป็นวงเท่าเหรียญบาท จากนั้นจึง
สักลงที่แผล เพื่อให้ น้ำยาเข้าแผล ถ้าถูกพิษมากเลือดจะออกมาก ซึ่งมีผลดี
หากถูกพิษน้อย เลือดออกน้อย

วิธีสักแก้วพิษนี้ ใช้ได้กับอาการโดนสัตว์มีพิษชนิดต่างๆ ได้แก่ งูพิษ
หมาบ้า ตะขาบ ผึ้ง ต่อ แตน แมงมุม

หมายเหตุ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ได้กับอาการปวดศีรษะไมเกรน
ให้สักบริเวณเหนือหูขึ้นไป ๓ วงๆ ละ ๔ จุด

ยาแก้ไข้ต่างๆ : ยาฝนกิน

ยาแก้ไข้มี

๑. ช้ำน้อย
๒. ช้ำใหญ่
๓. โพงผี้แดง (พวงพี้แดง)
๔. โพงผี้ขาว (พวงพี้ขาว)
๕. พะยามือเล็ก (พญามือเหล็ก)
๖. พะยามือลิต (มะตุ้มกาแดง)
๗. ช่อยदान
๘. หนาวเดือนห้า

วิธีกิน ฝนใส่น้ำเปล่ากินต่างน้ำ กินเวลาใดก็ได้

ข้อห้ามการกิน ผลไม้ ปลาตุก กบ ของทะเล

ยาประคบ

ยาประคบมี ขนาด เปล้า เปลือกแดง ผีเสื้อ เตยหอม ตะไคร้ต้น
ว่านชน ว่านพาก ข้าวเจ้าแดง เมณฑอล ทองพันชั่ง ว่านไพล ข่า ชิง

วิธีทำ ตำแหลกๆ แล้วห่อผ้าขาว นำไปนึ่งแล้วมาประคบบริเวณ
ที่ต้องการ

การรักษา ยาประคบแก้อาการปวดเมื่อย ฟกช้ำดำเขียว ประคบ
เต้านมหญิงหลังคลอดที่มีอาการคัดหน้าอก และช่วยให้ให้น้ำนมออกมาก
ยาอบสำหรับหญิงหลังคลอดและอยู่ไฟ จะช่วยให้ร่างกายเราอุ่น
ยาสมุนไพรก็จะช่วยเรื่องการรักษาภายใน ในลักษณะซึมผ่านรูขุมขน

หลักเกณฑ์

และแนวทางการคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

ความหมาย

หมอไทย หมายถึงแพทย์แผนไทยหรือหมอพื้นบ้าน ผู้ได้รับใบประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย โดยหมายรวมถึงสาขาการแพทย์แผนไทยทั้งประเภท ก ประเภท ข ประเภท ค และสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์

คุณสมบัติ

- ๑) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย
- ๒) เป็นผู้ขึ้นทะเบียน มีใบประกอบโรคศิลปะ หรือใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย
- ๓) ปฏิบัติงานดีเด่นที่เป็นแบบอย่างที่ดีได้ (ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี)
- ๔) เป็นคนดี มีจริยธรรม เมตตาธรรม อยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา อันเห็นชอบ (อริยมรรค ๘)
- ๕) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการดูแลผู้เจ็บป่วย และถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์

การให้คะแนน

๒๐ คะแนน (ข้อมูลพื้นฐาน)

- มีความรู้ความสามารถด้านเวชกรรมไทย
- มีความรู้ความสามารถด้านเภสัชกรรมไทย
- มีความรู้ความสามารถด้านผดุงครรภ์ไทย
- มีความรู้ความสามารถด้านนวดไทย

๒๐ คะแนน (ความสามารถ)

- การดูแลรักษาผู้ป่วย และศูนย์พึ่งได้
- การถ่ายทอดความรู้ การจัดการเรียนการสอน ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน

๓๐ คะแนน (ความสามารถพิเศษ)

- เขียนตำรา
- มีตำรับเฉพาะ
- ประดิษฐ์อุปกรณ์การแพทย์
- มีเทคนิคการรักษาเฉพาะ
- มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ปลูกป่าชุมชน และเสริมสร้างสุขภาพชุมชน

๓๐ คะแนน (คุณธรรม จริยธรรม)

- เป็นคนดี มีจริยธรรม เป็นบุคคลต้นแบบ

วิธีการคัดเลือก

- ๑) คัดเลือกจากหมอไทยดีเด่นระดับภาค ๔ ภาค ในโครงการประชุมเพื่อคัดเลือกหมอไทยดีเด่นระดับภาค พ.ศ.๒๕๖๐ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
- ๒) ลงพื้นที่เพื่อคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐
- ๓) คณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗ จะคัดเลือกผู้ที่มีคะแนนดีที่สุดจากทั้ง ๔ ภาค เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสุขภาพแห่งชาติพิจารณาตัดสิน

รางวัล

- ๑) โล่เชิดชูเกียรติและใบประกาศเกียรติคุณ
- ๒) เงินรางวัล ๒ แสนบาท

คำสั่งคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

ที่ ๑ / ๒๕๖๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

ตามที่ คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ได้พิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติและสร้างขวัญกำลังใจของหมอพื้นบ้าน หมอแผนไทย ที่ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพในการทำประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ โดยมีกรมอบรางวัลในการประชุมวิชาการประจำปี การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกแห่งชาติ นั้น

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม และได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน จึงแต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาคัดเลือก หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบคณะทำงาน ประกอบด้วย

๑) นายวิชัย โชควิวัฒน์	ที่ปรึกษา
ประธานคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ	
๒) นายสุเทพ วัชรปียานันทน์	ที่ปรึกษา
อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	
๓) นายเปรม ชินวันทนานนท์	ประธาน
ที่ปรึกษามูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร	
๔) นายประพจน์ เกตุรากาศ	รองประธาน
ประธานสมาพันธ์แพทย์แผนไทยแห่งประเทศไทย	
๕) นายปราโมทย์ เสถียรรัตน์	คณะทำงาน
รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	
๖) นายขวัญชัย วิศิษฐานนท์	คณะทำงาน
ผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์แผนไทย	
๗) นางผลิดา สนธิสุวรรณ	คณะทำงาน
ผู้อำนวยการกองพัฒนาและบริการวิชาการ	
๘) นางศุภวรรณ พันธุ์บุรณะ	คณะทำงาน
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนากำลังคน	
๙) นายสันติสุข โสภณศิริ	คณะทำงาน
นักวิชาการอิสระ	
๑๐) นายวีรพงษ์ เกรียงสินยศ	คณะทำงาน
มูลนิธิสุขภาพไทย	
๑๑) นางสาวปารณัฐ สุขสุทธิ	คณะทำงาน
สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข	
๑๒) นางสาวณีย์ กุลสมบุรณ์	คณะทำงานและเลขานุการ
ผู้อำนวยการกองการแพทย์พื้นบ้านไทย	
๑๓) นางสาวอรจิรา ทองสุกมาก	ผู้ช่วยเลขานุการ
กองการแพทย์พื้นบ้านไทย	

- ๒ -

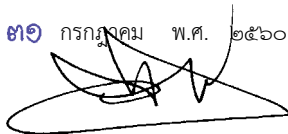
๑๔) นายสมัคร สมแวง กองการแพทย์พื้นบ้านไทย	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕) นางสาวภราดร สามสูงเนิน กองการแพทย์พื้นบ้านไทย	ผู้ช่วยเลขานุการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๑๖) นางสาวกมลทิพย์ สุวรรณเดช กองการแพทย์พื้นบ้านไทย	ผู้ช่วยเลขานุการภาคใต้
๑๗) นางสาวสิริรักษ์ อารทรากร กองการแพทย์พื้นบ้านไทย	ผู้ช่วยเลขานุการภาคกลางและตะวันออก
๑๘) นางสาวภัทร วาสนา กองการแพทย์พื้นบ้านไทย	ผู้ช่วยเลขานุการภาคเหนือ

๒. ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ๑) จัดทำหลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๒) ดำเนินการพิจารณาคัดเลือก โดยประสานความร่วมมือหน่วยงาน องค์กร ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาบุคคลผู้สมควรได้รับการคัดเลือก
- ๓) เสนอชื่อ ประวัติ ผลงานของบุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณาคัดเลือกต่อคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ เพื่อพิจารณาคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๔) จัดทำทะเบียนประวัติบุคคลผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการเผยแพร่และใช้ประโยชน์ต่อไป
- ๕) ดำเนินการประกาศเกียรติคุณผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในการประชุมวิชาการประจำปี การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ ๑๔
- ๖) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่ได้รับมอบหมาย

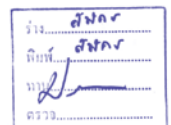
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

(นายวิชัย โชควิวัฒน์)

ประธานคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

ขอขอบคุณ หน่วยงานและ
บุคคลผู้มีส่วนร่วมให้ข้อมูล ดังนี้

- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด
- สำนักงานสาธารณสุข
อำเภอหนองพอก
- ผู้อำนวยการโรงพยาบาลหนองพอก
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
บ้านโคกกลาง ตำบลผาน้ำย้อย
- องค์การบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อย
- ครอบครัวเจริญตา

ถนนบ้านจังหวัดร้อยเอ็ด ปี ๒๕๕๗

นายทองสา เจริญตา
ที่อยู่ ๒๔ หมู่ ๔
บ้านห้วยค้อ ตำบลผาน้ำย้อย
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
ความเชี่ยวชาญ
ยาสมุนไพร
โรคเลือด ความดัน เบาหวาน

แปะยา
ธาตุพืช

บวบม...
หัวไชเท้า

บวบม...
หัวไชเท้า

“

เป็นหมอ
ส่วยคน (ช่วยคน)
เอาบุญเอาศีล

”

